

יוסף טבנקין (עין חרוז מאוחד):

מחנות הגירוש בקפריסין והפלמ"ח

סיפור מחנות המעפילים בקפריסין התחולל בתקופת "המאבק" וכחלק במלחמתה של בריטניה, לאחר מלחמת העולם, נגד העלייה היהודית לארץ-ישראל ובמשך אל תוך מלחמת העצמאות, עד לסיום המנדט.

בשיחות עם צעירים ומבוגרים, עולה מדי פעם הטברה הנוראה, כי השואה היא שהביאה להקמתה של מדינת ישראל.

אולי די בסיפורי המטעה של משה שרת, לאחר סיום מלחמת העולם. בעיצומו של המאבק המדיני על עליית מאה אלף יהודים משארית הפליטה, נפגש שרת עם ידד גדול של הציונות (לא יהודי). כאשר סיפר לו שרת על מאבקו המדיני למדינה יהודית, העיר הידד, כי השואה פתרה בעצם את בעיית היהודים...

איזה עיוות אומלל יכול להביא יהודים לחשוב כי השואה תרמה, ולו כהוא זה, לעיצובה של הריבונות היהודית בארץ-ישראל.

בשואה הושמדו שישה מיליון יהודים; בשואה אבד שלישי מהעם היהודי נבנתוכו רובה של יהדות המצוקה באירופה, יהדות אשר מצוקתה הביאה לעיונות, כפתרון בלעדי לבעיית היהודים מול איום ההכחדה; יהדות אשר לאחר אלפיים שנות ציבורות עקרה בגלות, הקימה את הציבורות המגשימה בכוחם העצמאי של היהודים, הבורחים בה מבחירתם החופשית. עיונות אשר לא היתגתה את הגשמתה, לא בהסכמת הערבים, לא בהסכמת המעצמות, לא בהסכמת אומות העולם ואף לא בהסכמת הקדוש ברוך הוא. כל ייעודה של הציבורות המגשימה היה להציל את היהודים מההכחדה בגלות, הכחדת היהודים אשר השואה היתה שיאה.

אבדן היהודים בשואה היה כישלונה הנורא של הציבורות המגשימה.

הניסיון לשנות לאבדן היהודים בשואה דמות קורבן שגירצה בעבור הקמת מדינת ישראל, אינו מתיישב עם העובדות המוכרות אשר הביאו להקמתה של מדינת ישראל, הינו מנוגד מהותית לציבורות על מיכלול יעדיה, והיגו בבחינת צידוק הדין של השואה.

עומדת השאלה מה עשו היהודים, אשר הינו מחוץ להישג ידה של גרמניה הנאצית, ובמפורש, מה עשינו אנחנו. אנשי הציבורות המגשימה, להצלת היהודים בתקופת השואה?...

ב-1947 הגיע אנטק לארץ וכפגישה עם סגל הפלמ"ח סיפר על גטו וארשה והמרד.

לבקשתי קיימנו שיחה, אשר בה סיפרתי לו איך הגיעו אנשי הפלמ"ח למחנות בקפריסין כמלוני האניות, איך בתוקף אחריותם הבלתי מוסמכת נשארו במחנות עם המעפילים והקימו עימם את הסערכת החברתית של השלטון הפנימי, איך יזמו הקמת

פלמ"ח בעחנות וקראו לו "שורות המגינים", איך שלח הפלמ"ח סגל מפקדים ומדריכים למחנות, איך הציב את מכשירי הקשר וקיים קשר מתמיד, איך תוך חודשיים נחפרה חמינחרה האשונה מתחת לגדרות, איך הוקם סגל הפיקוד והחדרכה של "שורות המגזבים" מתוך המעפילים, איך הועבר הנשק לאימוגים מהארץ למחנות, ואיך אומנו כ-4,500 מעפילים ללוחמים תוך מספר חודשים, איך עשו כל זאת המעפילים מבחירתם החופשית... תהיתי על סיפורו, על גטו וארשה, כחצי מיליון יהודים, כמעט כמספר היהודים בארץ, ובתוכם אנשי רוח, מורים, מחנכים, מדענים, מהנדסים, רופאים, קצינים, ובעלי מלאכה... איך קרה שהגענו למרד כח דלים בלוחמים ובנשק...

מעולם לא ראיתי לעצמי זכות לשפוט מי מהיהודים בשואה, אף לא את משתפי הפעולה עם הנאצים, גם אחם רשאים לשפוט רק יהודי השואה. אולם גיסייתי ללמוד, להבין...

בסיפורי על מחנות קפולסין לא התכוונתי להשוותם מבחינת התנאים לגטאות, אלא לספר איך במפגש עם הפלמ"ח, תוך המאבק על ההעפלה, עיצבה המודעות, יהודי גטאות ללוחמים מבחירתם החופשית...

תשובתו של אנטק היתה, כי למודעות הגיעו כבר בשלבים מוקדמים, אולם חמרה להם כל מערכת המושגים, הסגל המאומן והניסיון המצטבר אשר עמד לרשותנו. רק לקראת המרד הצליחו, למרות התנאים המחרדיים, להתארגן ולהצטייד בקצת גשק וחומרי נפץ...

ולאחר ההרור שאל: "אבל איפה הייתם אתם?"

- איפה היינו?

- יוסלה הובר, איש חולצית החבלה הימית של הפלמ"ח, אשר פוצץ אניית משחית בריטית, בנמל פמגוסטה בקפריסין, במלחמה על ההעפלה בגד הצי הבריטי, בתפש על ידי הבריטים והיה מיועד לשפט מוות, שלח מכלאו תרגום שירה של רוזה לוכטמבורג, אשר כתבה בבית כלאה בו נרצחה:

לפני מותי אתוודה

על כי יצאתי לקרב

בחרב לא די חדה

במעש לא נרהב

על כל יום שלא לבש שיריון

על כל שעה שלא מחצה באון.

...אולי יש בו בשיר חלק מן התשובה...

מהותית, ידעה המנהיגות הלאומית, במפורש, וידענו כולנו על המתרחש לכל אורך התקופה.

מהותית, יכולנו לשלוח שליחים לעזור ליהודים להתארגן מול מצוקתם ולא שלחנו... יכולנו להציב מכשירי קשר במרכזים היהודיים ולקיים את הקשר החינוכי עם הגולות ולא הצבנו... יכולנו לקוטט את יהדות ארצות הברית ולבטוח לקוטט את עמי אמריקה ובריטניה מול מטשלותיהן, על קשר ההשתקה וההשלמה המודעת לרצח היהודים בשואה, ובגוד מלחמתה הפעילה של בריטניה למציעת הצלת יהודים על ידי ההעפלה ולא גיסינו...

איך צורך להוכיח כי השואה, היוס, היגה אינם טמשי על קיום היהודים, כל אירוע הינו הוכחה מטפיקת על אפשרות קיומו ביקום, והשואה אכן אירעה.

חינוכי לדעת כי המודעות של היהודים לכנור הבחירת בין ההכחדה לבין המלחמה על חייחם כיהודים, בין שואה גוטפת לבין הגשמת הציונות הינה תבאי הכרחי ליכולתם לשרוד...

איך אפשרות לבחון ביום עיון זה את כישלוננו הגורא בהצלת יהודים מהשואה, אולם הוא זועק ומצפה לתשובה החיובית להמשך קיומו.

*

הפלמ"ח, הכוח הצבאי הסדיר של ההגנה, היה צבא מתנדבים אשר העמיד עצמו לרשות האומה. לא כפו על איש לשרת בצבא הזה. כל חברי ה"הגנה" היו מתנדבים מבחירתם החופשית, ללא כפייה, גם נישקה של ההגנה (פרט לבשק של הפלמ"ח) נרכש בעיקרו בכספם של חבריה ולא בכטפי האומה.

הפלמ"ח, כצבא סדיר מגויס, התקיים על בסיס השותפות של ההגשמה האישית המאורגנת ב"הגנה" ובהתיישבות הקיבוצית, שותפות אשר איפשרה את קיומו על בסיס עבודה ואימונים (הפלמ"ח שילם בעבודת חבריו כ-80% מהוצאות קיומו) והעמידה את ישובי ההתיישבות כבסיסים לפעילותו.

כך קם והתקיים הפלמ"ח ככוח הצבאי המגויס היחיד לרשות הבלעדית של הציונות.

מאז סיוס מלחמת העולם, היו היהודים העוליים מבחירתם החופשית בהעפלה, חגורת המכריע בהגשמת הציונות, ה"הגנה" חברה עם העוליים ועמדה לרשותם, אולם את ההעפלה עשו היהודים המעפילים. וההעפלה, עשום שעליית היהודים לארץ-ישראל מגלמת את הציונות, היא שהביאה את בריטניה ליציאתה מהארץ.

אנשי הפלמ"ח היו סלורי אביות המעפילים, הם שהיו האחראים על הארגון, הקשר, העזרה הרפואית, צוות הספינות והפיקוד. עמדתם במשימה כמלווים הכתירה אותם כמנהיגות המוכרת של המעפילים וככאלה הגיעו עמם לקפריסין. למרות שסיימו את תפקידם כמלווים נשארו חלקם, בזמנתם, לעמוד בראש המעפילים, לארגנם במחנות לעצמה יהודית כקהילה, ולהקים בתוכם כוח צבאי, את "שורות המגינים", אשר בעלנתו לארץ יצטרף אל הפלמ"ח לקראת המלחמה.

כך אימץ הפלמ"ח את האחריות לקידום המשטר תפנימי במחנות ולהקמתן של "שורות המגינים".

חבל כי לא מוצה ביום זה סיפורם של המעילים המתנדבים "לשורות המגינים". הפלמ"ח שלח סגל מצומצם של מפקדים ומדל"כים, (אם איבגי טועה לא עלה מספרם אף פעם על 12), העביר מארץ והחזיר למחנות מכשירי קשר ובשק לאימונים, וחקים בית ספר למפקדים, ובוגריו הם אשר ארגנו ואימנו כ-4,500 מעפילים ללוחמים אשר עם עלייתם ארצה הצטרפו מייד ליחידות הלוחמת.

"שורות המגינים" היו נדבך נוסף בהגשמה האישית המאורגנת כחלוץ הציונות המגשימה, מבחירתם החופשית של חבריה.

במאבק על ההעפלה נגד בריטניה ובמלחמת העצמאות, הכריעה ההגשמה האישית המאורגנת את ההתמודדות לצדו. היא שעמדה בקו האש של כל חזיתות וקרבות ההכרעה והיא שעיצבה את השלד עליו בבחח האומה את עוצמתה וחקימה את הריבונות היהודית אשר נקראה מדינת ישראל.

* * *

דבריו של יוסף טבנקין, המובאים כאן, תוקבו על ידי אומרם, היות וביום העיון עצמו אמר מספר משפטים שהובנו אחת מכפי שהתכוון. דברים אלה עוררו, כמובן, תגובות, אך ביום העיון עצמו לא ביתנה אפשרות להתבטא בידו. כיוון שכך, ביקשה שרה שר - בשמית לפרסם את תגובתה בכתב, בחוברת זו.

יום עיון

מוקדש לזכרו של
מנחם אורן ז"ל

24.2.1986

מחנות הגירוש בקפריסין

יוסי אסף
יצחק ארצי
נחום בוגנר
זאב צחור
חנוך רינות
לאה שנער
דוד פור
יצחק טוכמן
מוני אלון
זאב איבינסקי
יוסף טבנקין
שרה שגר - נשמית
מנחם פרנק

1986

סניף + אונגו - ימי עיון
עו"ב פנינה רמון
וגוסטה
מאט, 1987
ג'טלמן, מאט